

Proširenje Varaždinskog groblja

Sonja Jurković
Biserka Savora

Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture, Zagreb

Potreba za proširenjem Varaždinskog groblja bila je povod za izradbu detaljne konzervatorsko-urbanističke analize kao podloge za smjernice proširenja groblja, kako bi se osigurala njegova estetska i funkcionalna cjelina.

Kvaliteta postojećeg groblja nameće obavezu poštivanja oblikovnih principa, pronalaženje identičnog mjerila te postizanje adekvatnog ugođaja i na novim površinama.

Provedbenim planom iz 1971. god. i rješenjem Urbanističke službe SO Varaždin, utvrđena je zona proširenja groblja cca 3,5 ha, dok površina postojećeg groblja iznosi 7,5 ha.

Idejno rješenje proširenja se funkcionalno i oblikovno prilagodilo postojećem groblju.

S obzirom na svoje kulturno-historijske i estetske kvalitete, koje uključuju i niz umjetničkih vrijednosti u obliku skulpturno oblikovanih nadgrobnih spomenika, a prvenstveno monumentalnom arhitektonikom parkovnih nasada, jedinstvenim ugođajem i prepoznatljivošću, Varaždinsko groblje valorizirano je kao prostor izuzetno visoke ambijentalne vrijednosti. Zaštićen je od strane Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Zagre-

bu, a također ima svojstvo posebno zaštićenog objekta prirode (spomenik vrtne arhitekture).

Osnovna koncepcija Varaždinskog groblja sastoji se u sagledavanju i rješenju estetskog izgleda groblja kao cjeline, gdje se kroz elemente hortikulture objedinjuju raznolikosti grobnih oznaka.

Provođenje tog rješenja postiže se kroz arhitektonsko tretiranje zelenih volumena zimzelenih nasada (*Thuja occidentalis*), koje prate glavne komunikacije i nizove grobnih polja, te kroz sračunate perspektive, koje otkrivaju parkovno lice prostora sagrađene.

Izborom zimzelena u obliku zelenih zidova, arkada, paravana i ograda, postiže se cjelogodišnji efekt igre svjetla i sjene. Tektoniku zimzelenih nasada potencira prisustvo listopadnog drveća i grmlja u obliku drvoreda i redova, koji obogaćuju ugođaj sezonskim promjenama cvata i mirisa. Iako kvalitetu koncepcije Varaždinskog groblja čini hortikulturni element zimzelenih zidova, koji objedinjuje nadgrobnne spomenike i time potiskuje grobne oznake kao dominirajući element prisutan u estetskom doživljavanju groblja, tip grobnica koje su podređene toj koncepciji razvija se tek godine 1905. i nadalje, kad Herman Haller provodi svoju ideju pretvaranja groblja u park.

Sam autor u svom članku »O ideji grobljanskog parka« piše: »(. . .) Strogo sam vodio računa, da poslije dobro i brižno raspoređivanih nasada i

ukrasa, ukoliko sam ih dozvolio, udesim pozadinu s perspektivama koje dobro djeluju. Uopće na Varaždinskom groblju materijal raslinja je najglavnije, a grobovi unutar istih tiha su i skladna skrovišta u kojima se tek naslućuje boravište mrtvih. Ne može se reći, da na ovom groblju ima sirotinjskih i bogataških grobova. Jednako raspoređeni i uzdržavani nasadi te briga nad svakim grobnim odjelkom bez razlike, čak i onim za koji se davno više nitko ne interesira, sve to izjednačuje sliku pred očima posjetioca.« Najstariji sačuvani tipovi grobnica potječu iz polovice XIX. st., a čine ih obiteljske grobnice tadašnjih imućnih građana. Formirani u nizu, neostilskih su karakteristika (osobito neogotike), a isti je stil izgradnje obiteljskih kapela, koje izlaze iz gabarita grobnica formiranog zida. Od grobnica i grobova tadašnjeg nižeg građanskog sloja sačuvani su uglavnom samo nadgrobnni spomenici, dok su grobovi prekopani. Sačuvani elementi ukrašavanja iz najstarijeg perioda (kraj 18. i početak 19. st.) su klesani kameni obelisci. Barokne forme su im još vidljive, međutim natpisi se tek naslućuju. Iz kasnijih perioda ostali su kameni obelisci, lijevana željezna raspela, te kamene stele, ogradice od lijevanog ili kovanog željeza, dok se motiv kovanog željeznih žardinjera sa cvijećem provlači sve do današnjih dana.

Unutar općeg sistema nasada, neke su manje cjeline oblikovane na specifičan način. To su groblje palih u I. svjetskom ratu tzv. »Staro ratničko groblje« i Spomen-kosturnica, odnosno Spomen-groblje uređeno 1961. god. u čast 20-godišnjice ustanka naroda Jugoslavije.

Varaždinsko groblje je tako u cjelini park zelenih paravana, skulptura i prostora koji se pretaču jedni u druge. Razine starosti šišanih živica i nepravilnosti, kao posljedica prirodnog rasta samo su obogatile estetske ugođaje i doživljaje. Uz primjerno održavanje sigurno je, da je općoj kvaliteti starog dijela groblja faktor-vrijeme odlučujući. Zato će na prostoru proširenja oblikovnoj kompoziciji trebati neko vrijeme da se uklopi u cjelinu sa starim dijelom, iako je poštivano i mjerilo i tretman zimzelenih motiva i na novom dijelu.

